

Értékelési alternatívák (nem csak) járvány idején

HERCZ, Mária¹ & OCHIENG, Okiri Peter

¹Eötvös Loránd Tudományegyetem TÓK; ²Szegedi Tudományegyetem BTK neveléstudományi Doktori Iskola

A tanulás-központú értékelés

Mind a nemzetközi, mind a hazai szakirodalom leggyakrabban színonomikékat használja a formatív és a fejlesztő (assessment for , és = learning) értékelés fogalmát, aminek van létjogosultsága, hisz megkülönböztetésük igen nehéz. A formatív értékelés azonban klasszikus értelmezésben a tanári dominanciájú módszerek közé tartozik, curricularis szemléletű, a tananyagra és az elsajátítandó kompetenciákra fókuszál, míg a fejlesztő értékelés (assessment for, illetve assessment as learning) hallgató-centrikus, célja nem csak az akadémiai tudás szintjének emelése, hanem a hallgató – szélesebben értelmezett - tanulásának támogatása, motiválása, az önszabályozó tanulói szerep elsajátíttatása. A tanuló a formatív értékelésben a passzív, irányított, míg a fejlesztő értékelésben aktív résztvevő.

A fogalomhasználatban magyar nyelven érdemes megfontolni a támogatott értékelés (vagy tovább gondolva könnyebben elterjeszthető fogalom) használatát, hisz a magyarul használt fejlesztő értékelés nem fedi a fogalom tartalmát, s főként nem mutat rá arra, hogy nem csak tantár, hanem társ-, illetve önértékelésről is szó van, amely a hallgató egész személyiségének fejlődését támogatja (nem csak a tanulást, akármilyen széles értelemben is beszélünk erről).

Az utóbbi években ez az értékelési szemlélet tovább fejlődött, az oktatás egész rendszére érvényes szemléletté (programmatic assessment), melyet egy most alakuló különleges egyetemi formátum, a Charm-EU (2020), melyben az ELTE a partnerek egyike, alkalmaz.

3.ábra. Tanítási és értékelési stratégiák jellemzőinek összehasonlítása

JELLEMZŐK		TÍPUSOK
ÉRVÉNYESÜDÉS ALAPERŐK		oktató-központú oktatói hallgató-központú hallgatói (vagy közös, kompromisszumos)
EREDMÉNYÉRT FELELŐS	(döntő) felelősség az eredményességért	hallgató hallgató és oktató között
SZABÁLYOZÁS TARTALOM	domináns tartalom	bemenet-szabályozás tanár céljai, módszere (tartalom, időbontás, értékelés módja) kimenet-szabályozás hallgató igényei, eddigi eredményei, tanulási céljai
KULCSKÉRDÉS	fő cél-kérdés	eredmény: megszerzett kreditek, jegyek tanár: megszerzett kompetenciák
TEVÉKENYSÉG JELLEMZŐK	tevékenység tartalma	hallgató: bejár az órákra, jegyzetel, elvégzi a feladatokat oktató: előad, átad, a tananyagot legjobban tudja/szereti oktató (tanár):menedzser / coach/ szervező

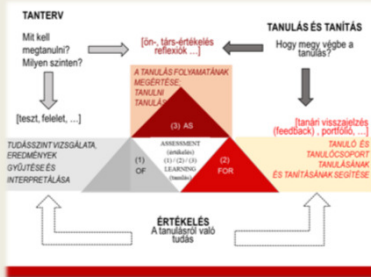
		ÉRTÉKELÉSI STRATÉGIA	
		MINŐSÍTŐ	TÁMOGATÓ
MAKRO-STRUKTÚRA ELEMELI	JELLEMZŐK	assessment of learning	assessment for learning; assessment as learning
		oktató-, vagy curriculum-orientált	tanuló-orientált
TERVEZÉS	szemlélet (paradigma)	instruktív	konstruktív, vagy célközpontú, kombinált
		tanulói	van, kognitív és affektív
REFLEXÍÓ	tanári	lehet, de nem feltétlenül van	van, kognitív és affektív

A hallgatót és tanulását támogató értékelés megvalósulása (Covid19 előtt és alatt)

2011 óta nagyelőadások aktív tanulását támogató módon, illetve a szemináriumok, gyakorlatok alkalmazása a hallgató-támogató értékelést, melynek a tanítási folyamatba való illeszkedése stratégia megfigyelt az általánosan elismert éven megismert holland „Programmatic Assessment” modell (2. ábra) lényegével: a hallgatók tanulási folyamata kisebb szakaszokra van osztva, melyekben a tanulás, a különféle fejlesztési értékelési technikák, és a támogatási-fejlesztési visszajelzések, konzultációk, csoportos és egyéni mentálások, s amennyiben lehetséges, a hallgatók páros vagy kiscsoportos kölcsönös támogatása is beépül. A tanulási folyamat tehát kisebb feladatokból, folyamatos visszajelzésekkel épül fel. A hallgatók egészen a kurzus zárásáig javíthatják feladataikat, készíthetik reflexióikat.

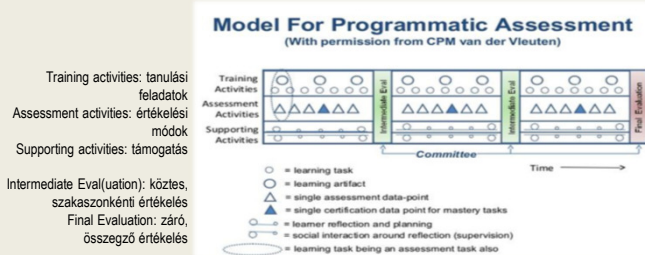
A kapszoldó szummatív értékelések sokszínűek, összetettek, a vizsgák – amennyiben szükségesek – komplexek, beszámít a korábban szerzett pontszám (pl. gyakori kvízek legjobb eredményei, produktumok, gyakorlati feladat), illetve nyitott könyvesek. Az eredmények egyértelműen bizonyítják a hatékonyságot mint a teljesítményben, mind a lemorzsolás csökkenésében.

1.ábra. Tanulás-központú értékelés tipológiája és jellemzői

2.ábra. Tervezett értékelési rendszer modellje

(Schuwirth LWT, Van der Vleuten CPM, 2011)

Oktató- központú kontra hallgató-központú tanítás értékelés

A felsőoktatás változásainak egyik hazánkban tapasztalható jellegzetes szemléleti megjelenése a cérendszer fókuszpontjának áthelyeződése. A Magyar Rektori Konferencia a Magyar képzési keretrendszer szerkezetének kialakításakor a képzéssel kapcsolatos rendszer a tanulási eredmények disztribúcióját négy kategóriát állított fel, melyek (1) kompetencia összetevőiként: tudás; képesség; attitűd; (2) valamint az adott szituációban jellemző autonómia és felelősség (Derényi, Vámos, 2015, 5.o.).

Ez az értelmezési dimenzió arra fókuszál, hogy az oktatási folyamat két fő szereplőjének (tanár-tanuló) melyike felül kerülne meghatározásra. Ez már a külső szabályozás esetében is megjelenik, így a képzési és kimeneti követelmények szemléletében (Derényi, Vámos, 2015), ezekkel összhangban az intézmények hálótérveiben, tanterveiben.

A z oktató- illetve hallgató-központú szemlélet jellemzőit jellemzőket a nemzetközi és hazai irodalomra építve elemeztük (3. ábra)

4. ábra. Értékelő eszközök mátrixa (részlet, Charm-EU, 2020)

[illegible]

„A hallgatók – ha nehezen is – el tudnak menekülni a rossz tanítás elől, de – ha meg akarják szerezni a diplomájukat – nem tudnak menekülni a rossz értékelés

Minősítő kontra támogató értékelés

A minősítő és a támogató értékelés (3. ábra) az oktatási folyamatában nem kizárja egymást, hanem kiegészíti egymást (2. ábra). A tanulási folyamat szakaszaiban számos különleges, a konstruktív szemléletű aktív tanulásra épülő értékelési módszer kerül alkalmazásra. A Charm-El programban 120 ilyen módszer került azonosításra és egy szakértői triangulációra épített módszerrel készült el hozzá a különféle szempontokra épülő, aktív keresésre alkalmas mátrix (részlet a 4. ábrán).

Irodalom

Hercz, M. (2017). Hallgató-központú pedagógiai értékelési alternatívák. Habilitációs értekezés. ELTE PPK

Charm-EU (2020): <https://www.charm-eu.eu/>

Schuwirth LWT, Van der Vleuten CPM. Programmatic assessment: from assessment of learning to assessment for learning. *Med Teach*. 2011;33:478–485. doi: 10.3109/0142159X.2011.565828

Van der Vleuten CPM, Schuwirth LWT, Driessen EW, et al. A model for programmatic assessment fit for purpose. *Med Teach*. 2012; 34:205–214. doi: 10.3109/0142159X.2012.652239

Van der Vleuten CPM, Schuwirth LWT. Assessing professional competence: from methods to programmes. *Med Educ*. 2005;39:309–317. doi: 10.1111/j.1365-2929.2005.02094